

Õiguskantsler

Teie 10.06.2015 nr

Meie 14.07.2015 nr 7-4/150845/1503137

Vastus pöördumisele Kriminaalhooldaja tegevus

Austatud avaldaja

Pöördusite õiguskantsleri poole 10.06.2015 avaldusega, milles väljendasite rahulolematust Teie tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastatud abikaasale pandud kontrollnõuete täitmist kontrollima tulnud kriminaalhooldusametnike tegevuse üle.

Kirjeldasite, et 11.05.2015 tulid kolm kriminaalhooldusametnikku ette teatamata tuvastama Teie abikaasa alkoholi tarvitamise keelu kohustuse täitmist. Teie sõnul sisenesid ametnikud krundile, mille omanikuks olete Teie. Leiate, et Teie kinnistule ja Teie eluruumi sisenemine ei saa ega tohi toimuda ilma Teie nõusolekuta. Palute õiguskantsleri üldist arvamust selle kohta, millised õigused on Teil kui kinnistu omanikul seoses abikaasa allutamisega käitumiskontrollile.

Kuigi õiguskantsleri seadusest ei tulene õiguskantsleri ülesannet anda abstraktset laadi selgitusi ega õigusnõu, märgin siiski, et kui isik on vabastatud vangistusest tingimisi enne tähtaega, kannab ta sisuliselt karistust edasi vabaduses. Tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamine on kinnipeetavale ühest küljest suur soodustus ja suur usaldus ühiskonna poolt. Teisest küljest on see aga tõsiseks vastutuseks riigile. Veendumaks tingimisi enne tähtaega vangistusest vabanenu soovis asuda elama õiguskuulekat elu ning isiku ohutuses ühiskonnale, samuti aitamaks isikul pärast vangistust sotsiaalselt kohaneda ja oma vastutusvõimet arendada, näeb [Vangistusseaduse](#) (VangS) § 76 lg 1 ette isiku vangistusest tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamisel ette tema allutamise käitumiskontrollile. [Karistusseadustiku](#) (KarS) § 75 lg 1 sätestab kontrollnõuded, mida isik on kohustatud igal juhul täitma. Sama sätte lõikes 2 on loetletud lisanõuded (sh nt alkoholi tarvitamise keeld), mida kohus võib lisaks sätte lõikes 1 nimetatud kohustustele isikule täitmiseks määrata.

[VangS](#) § 76 lg 1 kohaselt on vangla tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamise tähtaja saabumisel küll kohustatud saatma vajalikud materjalid automaatselt kohtusse, kuid mõeldamatu oleks kinnipeetava tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamise osas soodsa otsuse tegemine ilma, et kinnipeetav ise oleks nõus katseaja ja sellega kaasnevate käitumiskontrolli nõuete

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

kohaldamisega ning ühtlasi kohustuste täitmise üle kontrolli teostamisega.¹ Kinnipeetava nõusolekuta tema tingimisi enne tähtaega vabastamine ei oleks kooskõlas kinnipeetava resotsialiseerimise eesmärkidega.

[VangS](#) § 76 lg 1 nimetab tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamise ettevalmistamiseks vajalikud dokumendid, mille loetelus on ka kriminaalhooldusametniku arvamus. Tingimisi enne tähtaega vabastamise ettevalmistamisel koostab kriminaalhooldaja [kriminaalhooldusseaduse](#) (KrHS) § 3 alusel omapoolse arvamuse, mille eesmärk on muu hulgas ka veenduda, et isikul on sobilik elukoht ja et kogu katseaja vältel on võimalik isikul alluda käitumiskontrolliga kaasnevatele kontrollnõuetele ja kohtu poolt pandud täiendavatele kohustustele. Samuti määrab kohus alati isiku tingimisi enne tähtaega vabastamise otsustamisel [KarS](#) § 75 lg 1 p 1 järgi isiku alalise elukoha ning hindab selle sobivust sh kontrollnõuete täitmise võimalikkuse seisukohalt. Seega ei saa tingimisi enne tähtaega vabastamine toimuda ilma, et isikul oleks pärast vabanemist elukoht, kus saaks [KarS](#) § 75 lg 1 p 3 järgi vastavat kontrolli teha.

[KrHS](#) § 26 lg 1 järgi valvab kriminaalhooldaja sh kriminaalhoolduse teostamise käigus kohtuotsuses märgitud kohustuste täitmise järele. Lisaks kohtu määratud kohustuste täitmisele peab kriminaalhooldusalune kandma hoolt ka selle eest, et kriminaalhooldaja saaks isikule pandud kohustuste täitmist kontrollida.

See võib tähendada mh ka oma perekonnaga (sh abikaasaga) või muu eluaseme võimaldajaga (sh elukoha omanikuga) kokkuleppele jõudmist selles, et kriminaalhooldaja võib teostada külastusi etteteatamatult ja ette teatamata, sh perekonnale või muudele isikuga puutumuses olevatele isikutele ebamugaval või ebasobival ajal. Eelduslikult on kriminaalhooldusalune ja tema lähikond huvitatud isiku karistuse kandmisest vabaduses ja sujuvast koostööst kriminaalhooldajaga. Kui aga kriminaalhooldaja visiitide osas omavahel vajalikule kokkuleppele ei jõuta, st kolmas isik ei ole selliste külastustega ühises elukohas või tema omandis olevas elukohas nõus, siis tõusetub küsimus vajaliku kontrolli teostamise võimalikkusest.

Praktikas fikseeritakse kodukülastusel ilmnenud intsidendid (nt ei lasta ametnikku elamispiinnale, keeldutakse alkoholijoobe kontrollist vms) kodukülastuslehel. Registreerimiskohtumisel võetakse kriminaalhooldusaluselt seletus juhtunu ja kontrollnõude rikkumise (alluda kriminaalhooldaja kontrollile oma elukohas) kohta ning vajadusel koostatakse kohtule erakorraline ettekanne. [KrHS](#) § 31 lg 2 järgi sisaldab erakorraline ettekanne andmeid tuvastatud rikkumise asjaolude kohta, kokkuvõtet kriminaalhooldusaluse seletusest, kriminaalhooldusametniku hinnangut katseaja senisele kulgemisele ning kriminaalhooldusametniku põhjendatud ettepanekut täiendavate kohustuste määramise, käitumiskontrolli tähtaja pikendamise, alaealisele kriminaalhooldusalusele kohaldatavate mõjutusvahendite liigi muutmise või karistuse täitmisele pööramise kohta.

Seega olukorras, kus selgub, et kriminaalhooldusalune ei allu või tal ei ole teiste isikute tegevuse tõttu (nt ei luba elukoha omanik ruumi siseneda) võimalik alluda käitumiskontrollile, tuleb tal endal püüda lahendada tekkinud olukord (nt rääkida oma lähedastega kriminaalhooldaja võimalike visiitide osas läbi, otsida vajadusel teine elukoht

¹ VangS § 76 lg 1 ja justiitsministri 12.08.2010 määruse nr 28 „Kinnipeetava tingimisi enne tähtaega vabastamise materjalide ettevalmistamise korra“ § 2 p 4 lausa nõuab kinnipeetava nõusolekut elektroonilise valve kohaldamisega tingimisi enne tähtaega vabastamisel.

vms). Kui olukorra lahendamine ja kohustuste täitmise kontrollimine ei ole jätkuvalt võimalik, siis tuleb arvestada [KrHS](#) § 31 lõikes 2 sätestatud täiendavate kohustuste määramise või karistuse täitmisele pööramise, s.t vanglasse tagasi paigutamise võimalikkusega.

Kriminaalhooldaja visiidid ei tähenda muidugi seda, et ametnik võib seejuures käituda ebasobivalt, ebaviisakalt, kasutada jõudu jne. Ebaviisakaks või ebasobivaks ei saa aga pidada koduvisiidist ette teatamata jätmist.

Kohtu poolt isikule määratud kontrollnõuete täitmist peab saama kontrollida ka ette teatamata. Vastasel juhul kaotaksid need nõuded oma eesmärgi. Kui nt [KarS](#) § 75 lg 2 punktis 2 sätestatud alkoholi tarvitamise keelule allutatud isikule või tema lähedastele tulevast kontrollist ette teatada, siis on isikul võimalik hoiduda kontrolli päeval nimetatud tegevusest või mitte viibida sel ajal elukohas, kus kontroll toimub. Ilmselt on kriminaalhooldusalusele endale mugavam, kui ta saab kriminaalhooldajaga vestelda või alkomeetrisse puhuda kodu seinte vahel ega pea seda tegema õues või koridoris naabrite võimalikus vaateväljas ja kuuldekauguses. Seetõttu ei peeta elukoha all silmas mitte ainult krundi piiri või korteri välisust, vaid ka elamispinda kui niisugust. Mõistagi ei ole välistatud kontrolli teostamine ka eluruumist väljaspool (nt korterelamu trepikojas, koduõuel vms), kui kriminaalhooldusalune seda eelistab.

Kui aga kriminaalhooldusalune või temaga puutumuses olevad isikud leiavad, et kriminaalhooldaja on käitunud kontrolli teostamisel valesti või sobimatult, sätestab [justiitsministri 13.06.2006 määruse „Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus“](#) § 4 lg 2 p 4 võimaluse pöörduda ametniku suhtes teenistusliku järelevalve teostamise taotlusega vangla direktori ja tema vastusega mittenõustumisel [VangS](#) § 105 lg 4 alusel Justiitsministeeriumi poole.

Loodan, et minu selgitused olid abiks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise